

publieke ruimte

Dossier alledaagsheid en tijdelijkheid

Projectoproep 'Publieke Ruimte 2014'

Projecten: De Panne, Herstal, Seraing, Rotterdam

Schepenen van publieke ruimte en stedenbouw aan het woord

POP-UP IN DE OPENBARE RUIMTE

TIJDELIJKE PROJECTEN
ONDER DE LOEP

Het pop-upfenomeen bestaat niet enkel in horeca- of shoppingtoepassingen, maar duikt ook steeds meer - succesvol - op bij de tijdelijke invulling van de publieke ruimte. Met goedkope en creatieve middelen kunnen leegstaande of eenzijdig gebruikte plekken in drukbevolkte gebieden aangewend worden voor het verbeteren van de leefbaarheid, dynamiek en sociale interactie. Perfecte crisistools dus!

De economische crisis resulteert in een vertraging in de woningmarkt en bedrijfsontwikkeling, waardoor steden en gemeenten steeds meer braakliggende terreinen op hun grondgebied krijgen. Met wat tegenslag werken die als rotte kiezen in een verder vlekkeloos gebit. Braakliggende stukken zien er onverzorgd en rommelig uit, trekken sluikestort aan en zijn soms een open uitnodiging tot criminele activiteiten. Dat soort plekken kunnen heel snel een negatieve impact creëren op de hele omgeving. Met een tijdelijke herbestemming kunnen dergelijke no-go areas weer onderdeel gaan uitmaken van de leefwereld van de bewoners. Geef ze de juiste invulling en de terreinen worden het visitekaartje van de buurt.

Door verlaten of vervallen gebieden voor beperkte duur, met een aangepast budget en op creatieve wijze in te richten met behulp van natuur, recreatie of infrastructuur wordt de levenskwaliteit opgekrakt en kunnen fel geplaagde buurten de zuurstof krijgen die nodig is om te heropleven. In tegenstelling tot de traditionele ruimtelijke planning moet er geen rekening gehouden worden met reglementen of bestemmingen, kan er flexibel en open gedacht worden en blijft er ruimte voor bijsturen. Tijdelijke inrichting kan de interactie tussen sociale groepen bevorderen door hen aan te zetten tot overleg en samenwerking. Ze brengt toekomstige plannen niet in gevaar en kan zelfs een impuls geven aan duurzame ontwikkeling door potentiële investeerders te verleiden met bewijzen van levendigheid in plaats van hen om de oren te slaan met verloederding.

HET BERLIJNSE VOORBEELD

Berlijn is één van de pionierssteden wat betreft tijdelijke inrichting. Toen de economie zich na de val van de Muur niet herstelde zoals verwacht werd, kwam ook de bouwindustrie tot een halt en ontstonden hier en daar rotte plekken in de stad. In plaats van het verval daar toe te laten, maakten de inwoners van de nood een deugd en begonnen

Birgit Krols,
freelance redacteur

ze de kavels en panden andere bestemmingen te geven, zoals mobiele tuinen, stadsboerderijen, festivalsites, campings en skateparken. Dankzij hun enthousiasme en creativiteit groeide Zwischennutzung of 'tussengebruik' uit tot een hip fenomeen waar Berlijn nu wereldwijd bekend om staat.

Interessant is dat deze veranderingen niet ingegeven werden door de overheid, maar door de bewoners zelf. Het grote voordeel van deze bottom-up gebiedsontwikkeling ligt voor de hand: omwonenden en ondernemers uit de buurt hebben niet alleen het beste zicht op het potentieel van onbenutte terreinen, zij hebben ook het meeste belang bij een herwaardering. Hierdoor boeken tijdelijke projecten vaak ook meer en sneller succes dan traditionele planningstools: ze brengen minder risico's en kosten mee, spelen in op de werkelijke noden en behoeften van een gemeenschap, gebruiken de creatieve energie ervan om nieuwe toepassingen en opbrengsten te genereren, en groeien organisch mee met het gebruik en de gebruikers. Het ultieme bewijs dat tijdelijk allerminst een synoniem hoeft te zijn voor minderwaardig.

Mobiele
infrastructuur
in de Antwerpse
Zomerbar wordt
jaarlijks afgebroken
terwijl vaste
structuren hier
overwinteren.

© Sigrid Spinnox

LICHTER, SNELLER, GOEDKOPER, BETER?

Als gevolg van de crisis heeft het fenomeen wereldwijd ingang gevonden. Zo is de Lighter, Quicker, Cheaper-ontwikkelingsstrategie (LQC) in de Amerikaanse grootsteden uitgegroeid tot een nationale trend. Het merendeel van de structuren die opgetrokken werden voor de Londense Olympische Spelen was tijdelijk én herbruikbaar. En de Nederlandse organisatie Tijdelijk Anders Bestemmen ijvert ervoor om tijdelijk gebruik te promoten tot een erkend instrument in de ruimtelijke ordening.

Van boerderijen, parken, sport- en speelvelen over campings, hotels en terrassen tot werkplekken, scholen, festivals, kerken en echte windmolenparken; eigenlijk zijn er geen grenzen aan de mogelijkheden van tijdelijke inrichting en gebruik. Tijdelijkheid vormt tegenwoordig dan ook vooral een uitdaging om komaf te maken met alle vooroordelen over de beperkingen van de openbare ruimte.

→ **Meer informatie:** www.pps.org,
www.tijdelijkandersbestemmen.nl

**‘Tussengebruik’
is het ultieme
bewijs dat
tijdelijk geen
synoniem is
voor minder-
waardig”**

Door het creëren van zit- en recreatiemogelijkheden herleefde de doodse Place des Carmes.

CASE 1:

LUIK

Aux Carmes!

In de zomer van 2012 lanceerde de vzw Liège Gestion Centre-Ville in samenwerking met de vzw CEMA en met steun van het Europese Interreg IVB-project Lively Cities een proefproject rond de Place des Carmes. Omwille van de slechte reputatie meden de omwonenden het plein. Geïnspireerd door innovatieve internationale concepten als place making en place management, wilde men er onder de naam Aux Carmes! proberen om de burger terug te winnen. Twee maanden lang creëerden stewards elke weekdag van 10 tot 18 uur met wat stoelen, tafeltjes, parasols, boeken, spelletjes en speeltuigen een aangename omgeving waarin buurtbewoners, kantoormensen, kinderen en senioren graag verbleven. De bezoekers werden gepolst naar hun mening en ideeën over een invulling voor het plein. Aansprakelijkheid lag, zoals bij elk ander evenement op de openbare weg, bij de organisator. De toestemming voor de tijdelijke inrichting en acties kwam van de stad. Hoewel er geen promotie voorzien werd, kwamen er veel enthousiaste reacties, zowel in de pers als op de website en via de Facebookpagina. Voortbouwend op dit succes, worden onder de noemer ULP (Urban Lifestyle Point) vergelijkbare projecten ontwikkeld op andere openbare plaatsen in Luik en elders in België.

→ **Meer informatie:** www.liegecentre.be, www.lively-cities.eu,
www.auxcarmes.be, www.amcv.be

Pierre Grandjean

© Christophe Mercier

CASE 2:

SINT-JOOST-TEN-NODE**Walking Madou**

Tijdelijke projecten kunnen ook gebruikt worden om een probleemsituatie aan te kaarten of een debat op gang te brengen. Een mooi voorbeeld is Walking Madou, in april 2012 gelanceerd door Atrium Sint-Joost in samenwerking met de gemeente Sint-Joost-ten-Node, MIVB en de gewestelijke administratie Brussel Mobiliteit. Met enkele autowrakken en wat gele verf werd de Leuvensesteenweg tussen Madou en het Sint-Joostplein afgebakend als een tijdelijke voetgangerszone. Daarnaast kreeg het Madouplein een rotonde en werd het verkeer afgeleid door de Scailquinstraat. Het project was vergund via een conventie tussen gemeente en gewest, terwijl de aansprakelijkheid bij het gewest bleef liggen. Voorstanders van de voetgangerszone wezen op de positieve uitstraling, een daling van de verkeersdruk, verhoogde veiligheid voor de zwakke weggebruikers en een toename van het aantal winkelende bezoekers. De tegenstanders, waaronder huidig burgemeester Emir Kir, focusten op hun beurt op klachten van buurtbewoners, overlast, langere files en de onmogelijkheid om bussen te laten rijden door een autoluwe winkelwandelstraat. Hoewel het project zorgde voor een bewustmaking van de problematiek rond transitverkeer in Brussel, werd er geen consensus bereikt tussen de gemeente en de gewestregering, en werd het project afgevoerd zonder dat het een concrete oplossing had opgebracht.

Walking Madou werd in januari 2013 begraven en de Leuvensesteenweg werd terug opengesteld voor het autoverkeer.

Aerodia International Surveys

Op de satellietfoto van Google Maps is Walking Madou niet moeilijk terug te vinden.

© Sigrïd Spinnox

TIJDELIJK GEBRUIK

Iets minder verregaand dan tijdelijke inrichting is het concept van tijdelijk gebruik. Hierbij krijgen plaatsen die permanent in gebruik zijn, tijdelijk een extra functie, zoals bij een sportevenement of muziekfestival. Aangezien ze het dagelijkse functioneren van een gebied vaak diepgaand beïnvloeden, zijn ze meestal slechts kort aanwezig. Enkel als de tijdelijke functie noodzakelijk is of de kwaliteit van het gebied verbetert, bestaat de kans dat een gebied gedurende langere tijd een dubbelfunctie krijgt - bijvoorbeeld in het geval van scholen of tentoonstellingen. Een mooi voorbeeld van tijdelijk gebruik is Parking Day. Dat is een internationale dag waarop stadsbewoners uitgedaagd worden om na te denken over de levenskwaliteit in stadscentra door op een betalende parkeerplaats een parkje te installeren in plaats van een auto te parkeren.

→ **Meer informatie:**
<http://parkingday.org/>

De Zomerbar trekt dankzij haar laagdrempeligheid een breed publiek van alle leeftijden.

**“Geef
 braakliggende
 no-go areas de
 juiste invulling
 en ze worden
 het visitekaartje
 van de buurt”**

CASE 3

ANTWERPEN

De Zomerbar

Dat tijdelijke structuren niet minder populair zijn dan permanente opstellingen, wordt in Antwerpen al jaren bewezen door de Zomer van Antwerpen. Deze vzw die werkt met subsidies van de stad Antwerpen en de Vlaamse Gemeenschap, maakt al sinds haar ontstaan in 1995 gebruik van tijdelijke en niet voor de hand liggende locaties en structuren voor de organisatie van een cultureel stadsfestival. Concert- en theaterzalen maken plaats voor tenten, hangars, leegstaande gebouwen en plekken in openlucht. Zo is de immens populaire Zomerbar een gezellig samenraapsel van strandstoelen, hangmatten, boom- en strandhutten, vuurkorven, boekenrekken, een bar-restaurant én een circustent middenin het groen. De oorspronkelijke locatie op de Rijnkaai werd in 2003 ingewisseld voor een locatie op de Ledeganckkaai, die aanvankelijk gehuurd werd en sinds een paar jaar via een gebruiksovereenkomst ter beschikking wordt gesteld. Aansprakelijkheid ligt ook hier bij de organisator, en de toestemming voor het gebruik wordt verleend door de stad. Hoewel de mobiele infrastructuur aan het eind van elke zomer afgebroken en gestockeerd wordt, blijven vaste structuren zoals bar, boomhutten en paviljoententen ter plekke overwinteren. ■

→ **Meer informatie:** www.zomervanantwerpen.be